

DIVERZITA

Bc. Eva Adamcová

Magisterská práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta multimediálních komunikací

Ústav produktového designu

akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Eva ADAMCOVÁ**
Studijní program: **N 8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimedia a design – Design oděvů**

Téma práce: **Diverzita**

Zásady pro vypracování:

Výtvarné zpracování a realizace vybraných finálních návrhů, cca 8ks modelů.

Technická a teoretická příprava projektu, sběr potřebných informací a vyhotovení práce dle zadaných parametrů.

Prostudování a analýza dostupných materiálů a informací, vlastní závěry.

Rozsah práce:

Výtvarné řešení designu oděvu ve variantách, finální řešení, výběr materiálu, stříhové řešení, realizace vybraných oděvů, výtvarná dokumentace, vše formát A4.

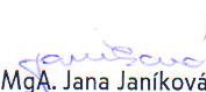
Rozsah práce: viz. zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz. zásady pro vypracování
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/umělecké dílo

Seznam odborné literatury:

Pirický G.- Turecko (2006)

Vedoucí diplomové práce: **ak. mal. Šárka Šišková**
Ústav produktového designu
Datum zadání diplomové práce: **1. prosince 2008**
Termín odevzdání diplomové práce: **11. května 2009**

Ve Zlíně dne 27. února 2009

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.
pověřená děkanka

ak. mal. Šárka Šišková
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Diverzita znamená rozmanitost, různost či pestrost. V mé diplomové práci jsou touto rozmanitostí jak inspirační zdroje, ze kterých jsem čerpala, tak textilní techniky, které jsem při jejím zpracování použila.

Studijní pobyt Erasmus, který jsem absolvovala v zimním semestru 2008-2009 v Istanbulu mi během téměř pěti měsíců přinesl pestrou směsici zážitků a zkušeností, které mě inspirovaly nejen k vytvoření této kolekce oděvů, ale také do budoucího života.

Klíčová slova: diverzita, ikona, byzantské období, struktura

ABSTRACT

Diversity is a variety of different conditions, qualities or types. In my thesis, this variety is meant as a wide range of inspirational sources I was influenced by, as well as a variety of textile techniques I used.

The Erasmus Programme, which I spent in Istanbul during winter semester 2008-2009, brought to my life a lot of colourful experiences. The stay, which lasted nearly five months, inspired me not only in creating this fashion collection but also onwards for my life in the future.

Keywords: diversity, icon, byzantine period, texture

...Díky tomu, jak je město osudově vklíněno mezi tradiční kulturu a západní kulturu, jak je jeho populace rozštěpena mezi superbohatou menšinu a zbídačenou většinu, jak jsou jeho bašty omývány novými a novými vlnami přistěhovalců, jak je historicky rozdrobeno mezi pestrou směsici etnických skupin, je Istanbul městem, kde se za posledních sto padesát let nikdo nedokázal cítit stoprocentně jako doma....

Orhan Pamuk¹

¹ úryvek pochází z knihy Orhana Pamuka Istanbul vzpomínky na město, str. 127

Děkuji akademické malířce Šárce Šiškové za vedení práce, dále prof. İdil Akbostancı, Marii Julii Peters Desteract a Alev Türkben z Yeditepe Üniversitesi v Istanbulu. Dále děkuji svým rodičům za podporu a všem ostatním, kteří mě inspirovali.

Prohlašuji, že jsem na diplomové práci pracovala samostatně a použitou literaturu jsem citovala. V případě publikace výsledků, je-li to uvolněno na základě licenční smlouvy, budu uvedena jako spoluautor.

Ve Zlíně 11.5.2009

Podpis diplomanta

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 TURECKÉ IKONY	11
1.1 ATATÜRK	11
1.1.1 Kdo tedy byl Atatürk?	12
1.1.2 Atatürkův kult osobnosti	13
1.2 BYZANTSKÉ IKONY	14
2 K VÍŘE I K NEVÍŘE	17
2.1 AYASOFYA	17
2.2 KURBAN BAYRAM NEBOLI „ČERNÝ DEN PRO VŠECHNY OVCE“	20
II PRAKTICKÁ ČÁST	24
3 TVORBA KOLEKCE	25
3.1 EVAICON	25
3.1.1 Návrh ikony	25
3.1.2 Výšivka	27
3.1.3 Sítotisk	28
3.2 STŘIHOVÉ ŘEŠENÍ KOLEKCE, BAREVNOST A POUŽITÉ MATERIÁLY	29
3.2.1 Střihové řešení	29
3.2.2 Barevnost a použité materiály	29
3.3 ZÁVĚR	31
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	32
SEZNAM OBRÁZKŮ	33
SEZNAM PŘÍLOH	34

ÚVOD

Diverzita. Tak se dá jedním slovem popsat můj studijní program Erasmus, který jsem strávila v Istanbulu. Potřebovala jsem změnu vzduchu. Chtěla jsem poznat nové lidi. Chtěla jsem získat nadhled. Zažít něco neobvyklého. To všechno se mi do puntíku splnilo.

Turecko bylo víceméně náhodnou a spontánní volbou. Možnost žít několik měsíců v jakékoli cizí zemi je totiž nedocenitelná. Nejde tu jen o studium. To je pouze špičkou ledovce, který se stane celým vaším novým světem. Erasmus v Turecku byl jako život v jiné dimenzi, kde platí jiné fyzikální zákony. Těch pět měsíců bylo doslova nabito událostmi.

Diverzita znamená rozmanitost. A rozmanitá byla i moje inspirace. Inspirovala jsem se místy, která jsem navštívila, lidmi, které jsem potkala i každodenním životem a drobnými zážitky.

Istanbul je rozporuplné město. Rozkročené mezi Evropou a Asií. Ve vzduchu je tu cítit zvláštní svár. Potkáte tu chudé i bohaté. Ženy v šátku i prostovlasé. Je tu zima i teplo. Bezpečno i nebezpečno. Istanbul je černý i bílý, pulzující město, ve kterém se může stát prakticky cokoliv. Cítila jsem se tu silná i zranitelná, nenápadná i nepřehlédnutelná. Rozmanitost Istanbulu však dohromady tvoří nezapomenutelný, nesourodě-harmonický mix. Pět měsíců mého života.

A protože to byl život v jiné dimenzi, i čas tu plynul odlišně. Byl neskonale nesmlouvavý i hravý, a tak se ho dostávalo i nedostávalo, jak se natahoval a smršťoval, až se smrštil do zpátečního letu Atatürk-Ruzyně, do té jedné malé kapičky, co se mi ještě dlouho držela v koutku oka, až nakonec vyschla a zdálo se mi, jako by to všechno byl snad jenom sen.

Při zpracovávání své diplomové práce jsem tak ještě jednou měla možnost vydat se na cestu svými myšlenkami a oživit tak některé zapadlé vzpomínky, které vám na následujících stránkách v psané i výtvarné formě představím.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TURECKÉ IKONY

S tématem ikona jsem se během svého studijního pobytu setkala několikrát a stala se spojovacím prvkem celé mé kolekce.

ikona (z řeckého εἰκών, *eikōn*, "obraz") je náboženské umělecké dílo, nejčastěji malba v pravoslavném křesťanství. Všeobecněji je tento termín používán v mnoha kontextech jako představa, obraz nebo reprezentace; je to znak nebo podobizna, která reprezentuje určitý objekt buď konkrétně nebo analogicky. Sémioticky je slovo ikona používáno v rozšířeném významu především v moderní kultuře jako všeobecný výraz pro *symbol*- např. jméno, tvář, obraz, budovu nebo dokonce osobu snadno rozpoznatelnou pro svůj nesporný význam nebo určité kvality: ikona, skrz obraz nebo znázornění doslova nebo přeneseně reprezentuje něco s větším významem, zpravidla náboženským, kulturním, politickým nebo ekonomickým.

První ikonou, se kterou jsem se setkala byl Atatürk.

1.1 Atatürk

Už letiště, na které jsem prvního září přiletěla neslo jeho jméno. Jeho portrét se pro mě nepochybně stal jedním z nejsilnějších vizuálních symbolů Turecka. Byl totiž tím prvním, co jsem každé ráno spatřila, když jsem odhrnula závěs v okně na koleji. Jeho několikametrový obličej, z obou stran ještě umocněný tureckými vlajkami, se tyčil na kopci nad Yeditepe University, odkud přísně „dohlížel“ na všechny studenty.

Neexistoval jediný den bez jeho všudypřítomné tváře. Byl na všech bankovkách i mincích nových tureckých lir. Jeho obličej na vás mohl vykouknout doslova na každém rohu, byl ve všech veřejných budovách, ve všech učebnách, na zdích pokojíků i na deskách stolů. Byl na pohlednicích, všude, kdekoli a vždy. Při státních svátcích visel přes celých pět pater rektorátu v Yeditepe University. Z obou stran.

V den jeho smrti (10.11. v 9:05) se drží minuta ticha, kdy všechno zkamení a lidé se zastaví vprostřed chůze. Pozorovala jsem tuto událost z okna a bylo to docela komické, zazněla siréna a z lidí na ulici se na minutu staly sochy jakoby je někdo zmrazil, snad i ti psi, kterých bylo v areálu univerzity jako máku, si to uvědomovali a na tu chvíli se ukáznili. Jak může být minuta někdy nekonečná. Skoro jsem cítila posvátnou hrůzu a provinilost, že já sama se hýbu. A pak zase zazněla siréna a život se rozběhnul jako dřív.

1.1.1 Kdo tedy byl Atatürk?

První prezident Turecké republiky. Osvoboditel. Reformátor. Diktátor. Ačkoliv se různé zdroje v jeho hodnocení rozcházejí, jedno je jisté. Byl bezesporu nejvýraznější osobností moderních tureckých dějin a ačkoliv zemřel před více než 70 lety, je tureckým národem (či alespoň jeho částí) stále milován a obdivován.

Během patnácti let v úřadu prezidenta (1923-1938) zavedl mnoho radikálních reforem. Sekularizoval vládu, školství a právní systém. Prosazoval rovnoprávnost žen (r. 1926 zrušil polygamii, zavedl koedukační vzdělávání). Zavedl reformu odívání, při níž byl tradiční oděv nahrazen evropským, mužům bylo zakázáno nosit fezy a ženy nesměly nosit závoj (toto pravidlo dodnes platí ve školách a veřejných úřadech). Islámský kalendář nahradil evropským. Zavedl v Turecku příjmení (v r. 1934 přijal příjmení Atatürk- otec všech Turků). Provedl velkou jazykovou reformu (arabská abeceda byla nahrazena latinskou), která vedla k reorganizaci kultury a školství.

Nová ideologie Turecka „Kemalismus“ nebo také „Atatürkismus“ přetrvává dodnes.

UNESCO vyhlásilo rok 1981, kdy se slavilo 100. výročí jeho narození, za Atatürk Year in the World. V přijatém dokumentu ho uznalo za „mimořádného reformátora na všech polích, která spadají do kompetence organizace UNESCO“ a za „vůdce prvního boje vedeného proti kolonialismu a imperialismu.“

Jeho autokratická vláda měla však i nevýhody. Například jeho silně negativní postoj k zahaleným ženám znamenal zákaz nošení šátků na univerzitách a veřejné službě. Tím, že prosazoval práva žen tak násilně, neponechával jim svobodu volby. Možná, že při prosazování nového stylu myšlení byla jeho neústupnost nezbytná.

Zaujalo mě, jak se otázka nošení šátků čas od času dostává do popředí zájmu a je i v dnešním Turecku velmi citlivým tématem. Mnoho Turků si myslí, že univerzitním studentkám by mělo být povoleno šátek nosit. Tisíce studentek se z důvodu zákazu rozhodlo opustit univerzitu nebo bylo pro porušení tohoto zákazu vyloučeno. Mnoho dalších se rozhodlo studovat v zahraničí, kde podobná omezení nemají.

1.1.2 Atatürkův kult osobnosti

Kult Atatürkovy osobnosti a především jeho vizuální stránka, tedy jeho tvář, je to, co mě při vyslovení jeho jména vždy napadne jako první. Děje se to tak proto, že jsem zpočátku neměla vůbec žádné povědomí o historickém významu tohoto muže pro Turecko a to, co jsem stále vídala bez nějakých větších souvislostí byl pořád a stále jen jeho obličej. Protože turecké zdroje o Atatürkovi jsou většinou bezvýhradně oslavné, vybrala jsem pro ilustraci tohoto kultu odstavec z knihy Gabriela Pirického.

„ Vítězství v osvobozovací válce, kterou Turci dodnes považují za revoluci, bylo spojeno s glorifikací Mustafy Kemala a se vznikem speciálního kultu jeho osobnosti. Tento kult v počátcích nepochybně přispěl k tomu, že se Turci bez větších reminiscencí na časy impéria dokázali s novou světskou republikou identifikovat. Postupně se však stával anachronismem, který dnes velkému politikovi a reformátorovi spíše škodí než prospívá. Atatürkův portrét, stejně tak jako jeho citáty, najdeme v Turecku na všech veřejných budovách a prostranstvích, ale také v kavárnách nebo obchodech. Na školách již tradičně Turci zřizují Atatürkův koutek, jenž přibližuje „kanonizovaný“ pohled na zakladatele státu. Urážka památky na Kemala Atatürka může být ze zákona trestána.“³

Možná, že byl diktátorem a možná, že kvůli jeho reformám Turecko přišlo o mnoho ze své jinakosti a exotičnosti, díky jeho diktatuře je však Turecko zemí, která se snad nejvíce v muslimském světě přiblížila modelu demokratické společnosti.

² Mustafa Kemal Atatürk (<http://www.ataturk.com/content/view/13/31/>)

³ Gabriel Pirický- Turecko, str. 73

1.2 Byzantské ikony

Na Univerzitě Yeditepe jsem absolvovala kurs Základy vyšívání. Jedním z našich projektů bylo byzantské období, zvláště pak ikony. Naším úkolem bylo navštívit nějaké místo, kde můžeme byzantské ikony spatřit, něco si o tomto období nastudovat, odpovědět na dvě zajímavé otázky, a potom vytvořit vlastní ikonu. Otázky zněly takto: *Jak může být objekt vyzdvihnut k plnění posvátné funkce? Jak v našem současném světě tvoříme ikony?*

Při studiu ikon je v první řadě důležité seznámit se s těmito pojmy:

ikonodulie, -e ž <ř> kniž. uctívání obrazů svatých, ikonolatrie (op. ikonoklasmus)

ikonoklasmus, -mu m <ř> kniž. odpor proti uctívání obrazů svatých a v důsledku toho jejich ničení, obrazoborectví (op. ikonodulie, ikonolatrie)⁴

Jak známo, na místě dnešního Istanbulu se ve středověku rozkládala Konstantinopol, hlavní město obrovské Byzantské říše. Nemělo by tu tedy být o ikony nouze. Já se vydala do muzea Ayasofya.

Figurativní mozaiky se nacházejí v horní galerii. Ačkoliv jsou zrestaurované, většinou jsou neúplné. Krásné sytě modré a zlaté kamínky vystupují z ošoupané zdi skoro až nepatřičně. Jsou z nich cítit ta uplynulá staletí. Jejich boj s ikonoklasmem i islámem a následné „vítězství“, ze kterého nevyšly bez šráků.

Jejich historie je opravdu zajímavá a pohnutá. Hagia Sofia byla bohatě vyzdobena mozaikami během staletí byzantské doby. Tyto mozaiky znázorňovaly Pannu Marii, Ježíše, svaté, císaře a císařovny. Historie nejranějších mozaik je neznámá protože mnoho z nich bylo zničeno nebo zakryto v období ikonoklasmu. Ty známé začínají znovuustanovením ortodoxie a jejich vrchol nastává v době vlády Basila I. a Konstantina VII.

Během čtvrté křížové výpravy v roce 1204 vyplenili římsí křižáci mnoho byzantských staveb včetně chrámu Hagia Sofia. Mnoho krásných mozaik bylo odstraněno a dopraveno lodí do Benátek. Po osmanské okupaci Konstantinopole v roce 1453, která měla za následek

⁴ Jiří Kraus- Nový akademický slovník cizích slov A-Ž

přeměnu chrámu na mešitu, byly mozaiky zakryty, nabíleny nebo omítnuty vzhledem k islámskému zákazu figurativního zobrazování. Během restaurace v roce 1847, kterou prováděli bratři Fossatiové, byly mozaiky odkryty a zaznamenány. Tato práce nezahrnovala jejich opravu, po zaznamenání detailů je tedy Fossatiové opět přemalovali. Zůstaly zakryty až do roku 1931 kdy byly zrestaurovány a obnoveny pod vedením Thomase Whittenmora.

V roce 1934 Mustafa Kemal Atatürk nařídil, aby byla Hagia Sofia změněna na muzeum Ayasofya, poté se její restaurace a obnova ještě rozšířila. Mnoho nádherných mozaik, které byly zaznamenány bratry Fossatiovy, však zmizelo pravděpodobně v důsledku zemětřesení v roce 1894.

Nemám prostor podrobně tu popisovat svoje studium byzantského období ani další výzkum, který jsem podnikla, chtěla bych tedy alespoň odpovědět na zadané otázky.

Odpověď na první otázku *jak může být objekt povýšen do posvátné funkce* je jednoduchá. Záleží na tom, co tento objekt reprezentuje pro určitého člověka nebo skupinu lidí. Například výšivka Panny Marie může být pro ateistu jen hezkým kouskem látky. A tato samá výšivka nebude mít ani mezi křesťany stejné hodnocení- pro ikonodula bude tento kousek látky znamenat vtělení samotné Panny Marie a bude jej podle toho i patřičně uctívat, pro ikonoklasta pak bude zapovězeným zobrazováním božského a klidně ji bez skrupulí hodí do ohně. Posvátnost tedy spočívá v oku a přesvědčení pozorovatele. Vždyť vlastně objekty pozvedáme do posvátné funkce každodenně. Bereme si talismany na důležité zkoušky a věříme, že nám pomohou. Tyto talismany, pro jiného člověka třeba bezcenné, mají pro nás zvláštní význam vtělený jim okolnostmi, za jakých jsme je získali nebo osobou, která nám je darovala. Jsou tedy pro nás zvláštním způsobem „posvátné“.

Jak v našem současném světě tvoříme ikony? Pokud zde pominu ikony ve smyslu náboženských obrazů, které se patrně během staletí nezměnily a soustředím se na tento výraz ve smyslu *symbolu*, napadá mě opět jméno Atatürk. Zůstává ikonou Turecka díky nepřetržité propagaci. Je stále vidět. Zajímalo by mě, jestli by jeho kult oslabil, kdyby z ulic zmizela jeho tvář. V dnešním vizuálním světě je totiž tvář tím prvním, co si při jménu kterékoliv významné osobnosti vybavíme.

5

⁵ Výhled z okna koleje na Atatürkův portrét, Atatürk na rektorátu Yeditepe University, výzdoba při Dni Republiky, bankovky a mince Nových tureckých lir (<http://www.istanbul-travel.net/images/turkish-lira.jpg>), mozaiky v muzeu Ayasofya

2 K VÍŘE I K NEVÍŘE

Když se řekne náboženství a Turecko, vybaví se mi tyto věci. Mešity, které jsou na každém rohu, zpěv muezzinů, konzervativní muslimky v šátkách tlačící se v autobuse, muži myjící si nohy před Modrou mešitou nebo přebírající cosi jako růženec. Spolužačka původem z Afgánistánu, která vedle mě seděla v autobuse a která se na výletě během ramadánu trápila celý den hladem a žízní, ačkoliv bylo 30 stupňů. Moje vlastní ramadánová snídaně před rozbřeskem ve čtyři hodiny ráno. Zážitky z cestování mimo Istanbul, kde náboženství hraje mnohem významnější roli. Zabíjení ovcí. Silně věřící muslimská rodina, při jejíž návštěvě jsem podstoupila málem „křížový výslech“ a která se mě tázala, jestli moji rodiče pravidelně přispívají církvi.

Někteří lidé mají ve smyslu náboženství o Turecku velmi zkreslené představy. Moje kamarádky z Čech si například myslely, že v Turecku se producují pouze ženy od hlavy až k patě v černém a že tam i já budu muset nosit šátek.

Nemůžu téma náboženství popsat do takových podrobností, jak bych chtěla. Nebylo by to vzhledem k této práci relevantní. Proto je představím pouhými dvěma krátkými zastávkami ve své paměti. První z nich je muzeum Ayasofya, které má pestrou křesťansko-muslimsko-sekularizovanou historii a druhou je jeden turecký náboženský svátek, který jsem, byť jen zpozvdálí, zažila.

2.1 Ayasofya

Tato stavba se nachází na evropské straně Istanbulu v jedné z nejnavštěvovanějších turistických oblastí Sultanahmet. Mluvila jsem o ní již v souvislosti s byzantskými ikonami. I ona sama je ikonickou stavbou. Přežila staletí, během kterých byla kostelem, mešitou i muzeem a je nepochybně jednou z nejnavštěvovanějších památek.

Já jsem s její návštěvou otálela přes dva měsíce a během této doby jsem si o jejím interiéru vytvořila celkem bujné představy. Očekávala jsem, že se mi zastaví dech, až tam vstoupím, očekávala jsem záplavu barevných mozaik. Nevím proč, ale viděla jsem v duchu to místo uvnitř modré.

Vstoupila jsem dovnitř a bylo tam ticho. Nejprve jsem ho asi nevnímala, ale pak jsem ho čím dál více slyšela. Rozléhalo se po stěnách této obrovské stavby, která ve mně vzbuzovala posvátnou hrůzu, jak asi bylo staviteli zamýšleno. Jaká krása po tom věčném shonu a

zácpách v ulicích. Posvátné, nábožné ticho, které uslyšíte jen v kostelech a podobných místech. Pak jsem si začala všimnout hry světla a stínů. Světlo se linulo čtvercovými výplněmi vysokých oken a házelo odlesky na zdi. Vytvářelo to kontrast lehkosti a tíhy. Ve vzduchu byla cítit historie. Stála jsem uprostřed toho ticha a světla a připadalo mi, jakoby se zastavil čas. Přemýšlela jsem o všech rekonstrukcích, zemětřeseních a přeměnách, které se tu odehrály.

Hagia Sofia (turecky *Ayasofya*, z řeckého *Αγία Σοφία*, „svatá moudrost“; latinsky *Sancta Sophia* nebo *Sancta Sapientia*) byla původně patriarchální bazilikou, později mešitou a nyní je muzeem. Je známá převážně pro svůj masivní dóm, který je považován za ztělesnění byzantské architektury. Byla největší katedrálou světa po téměř tisíc let, do doby, než byla r. 1520 dokončena Sevillská katedrála. Současná budova byla původně postavena jako kostel mezi lety 532 a 537 n.l. na objednávku byzantského císaře Justiniána a v podstatě byla již třetím kostelem svaté moudrosti na tomto místě (především dva byly zničeny při pouličních nepokojích). Byla navržena dvěma architekty, Isidorem z Milétu a Anthemiem z Tralles. V kostele byla uchovávána bohatá sbírka relikvií. Mezi jinými 15m vysoký stříbrný ikonostas. Po téměř tisíc let byla sídlem patriarchy Konstantinopole a ohniskem pravoslavné církve.

V roce 1453 byla Konstantinopol dobyta osmanskými Turky a sultán Mehmed II. nařídil, aby byla budova přestavěna na mešitu. Zvony, oltář, ikonostas a obětní nádoby byly odstraněny a mnoho mozaik bylo nakonec překryto omítkou. V průběhu vlády Osmanů byly ke stavbě přidány islámské prvky, jako mihráb, minbar a čtyři minarety. Ayasofya zůstala mešitou až do roku 1935, kdy byla Tureckou republikou přeměněna na muzeum.

Po téměř 500 let sloužila tato ústřední istanbulska mešita jako model pro mnoho jiných osmanských mešit (např. Modrou mešitu, mešitu Şehzade, Süleymánovu mešitu nebo mešitu Rüstem Paşa).

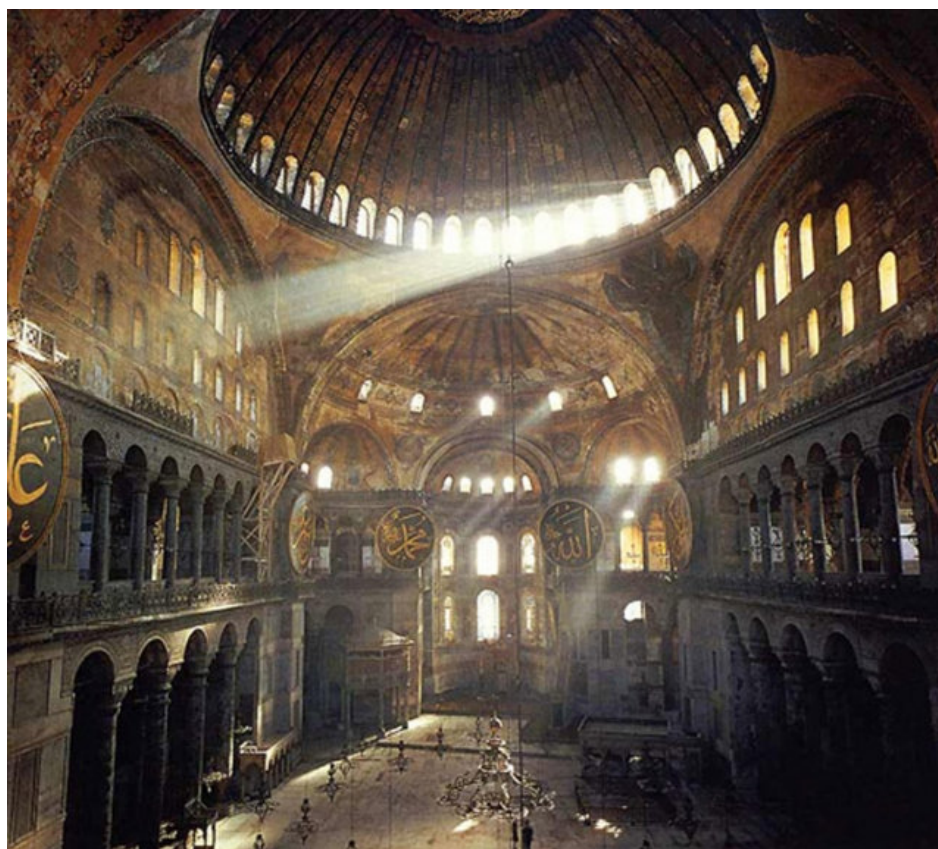
Ačkoliv je občas zmiňována jako *Svatá Sofia*, plný řecký název zní Ναός τῆς Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας neboli „Kostel svaté moudrosti boží“.

Jak teď ve svých myšlenkách znovu obcházím celý prostor kolem dokola, napadá mě, jestli bych měla z návštěvy Hagie Sofie stejný zážitek za pošmourného dne nebo jestli světlo bylo tím, co jej učinilo nezapomenutelným. Znovu vidím mohutné klenby, oblé tvary,

mramorové obklady pastelových barev, krajkové hlavice sloupů, ornamenty na stěnách, členění oken, ošoupané mozaiky, arabské písmo a struktury vytesané do kamene.

Tato stavba více než cokoliv jiného ztělesňuje význam slova diverzita, to jak něco může být vnímáno různými způsoby a postupem času sloužit různým účelům. Nesourodé prvky spolu tvoří jakousi zvláštní harmonii, arabské nápisy naproti Panně Marii s Ježíšem, ornamenty nejrůznějších tvarů a barev naskládány v pásích za sebou. Z důvodu zemětřesení, požárů, změny víry a pouličních nepokojů prošla během své existence mnoha rekonstrukcemi a proměnami. Ale stále tu stojí a vzbuzuje obdiv. Možná se v ní mísí všechny modlitby, které byly v jejích prostorách kdy vyřčeny a spojuje tak nepřátelská náboženství.

Když jsem asi po dvou hodinách opustila zdi této budovy, cítila jsem se volná a jakoby očištěná. Odcházela jsem v povznesené náladě. Uspokojená krásou. Viděla jsem něco velkého.

⁶ Interiér Hagie Sofie (http://image.dashofer.hu/upload/epitinfo/2_hagia_sofia_belulrol.jpg)

2.2 Kurban Bayram neboli „Černý den pro všechny ovce“

V této kapitole je téma náboženství představeno ve své praktičtější podobě. Kurban Bayram je muslimský náboženský svátek, který se mi vryl do paměti. Arabsky se mu říká Edu-I-Adha a každoročně se koná jako vyvrcholení Hadždže.⁷ Je to den štěstí, veselí, míru, díkůvzdání, odpuštění, morálního vítězství a vzpomínání. Připadá na desátý den posledního měsíce islámského kalendáře.

Podle muslimů je tato tradice založena na příběhu o Abrahámovi. Ten měl Bohem nařízeno obětovat jednoho ze svých synů (podle muslimů se jmenoval Ismael, ve Starém zákoně je uváděn jako Izák). Abrahám byl připraven tento čin vykonat, Bůh jej však na poslední chvíli zadržel a poskytl mu berana jako náhradu. Svátek oběti se potom stal každoroční oslavou památky této události a poděkování Bohu za jeho přízeň.

První den festivalu je poráženo tisíce ovcí, koz a telat. Zvířata by měla být alespoň rok stará a zdravá. V Turecku je zakázáno porážet zvířata na veřejných místech, tak jsou zabíjena na dvorcích, zahradách a dokonce i balkónech. Ráno celá rodina brzy vstane, aby se na událost připravila. Muži jdou do mešity, kde se modlí speciální modlitbu Bayram Namazi. Po jejich návratu se koná obětování, které by měla provést hlava rodiny, ale je také možné najmout řezníka. Zvířeti podají vodu a sůl, zavážou mu oči čistým hadrem, hlavu mu otočí směrem k Mekce. Pak jsou recitovány verše z Koránu a zvířeti je podříznuto hrdlo.

Maso je rozděleno na tři díly- jeden pro chudé, jeden pro sousedy a jeden pro rodinu. Kůže je darována a výtěžek z jejího prodeje jde různým veřejně prospěšným organizacím.

Ano, tak toto uvádějí oficiální zdroje. Moje první setkání s pojmem Kurban Bayram však bylo méně optimistické. Byl to beran. Už asi měsíc před tímto svátkem stál denodenně přivázaný u rušné silnice, v hluku a smogu vedle jakési myčky aut. Vždycky, když jsme kolem něho s kamarádkami procházely, pukalo nám srdce. Chodil kolem dokola zrezavělé tyče, tak, jak mu asi metrový řetěz přidělaný k zadní noze dovoloval. A dělal reklamu sám sobě. Prodával se coby obětní beran, ovšem myslím, že to, co prožíval u té silnice bylo mnohem horší než deset porážek. Pak jednoho dne zmizel.

⁷ Pouť do Mekky, kterou musí každý muslim alespoň jednou za život vykonat.

Kurban Bayram pro nás také znamenal prázdniny, které připadly na 6.-14.12.2008. Já a dvě mé kamarádky jsme se rozhodly, že opustíme Istanbul a vydáme se poznávat některá z dalších míst Turecka. Trasa nebyla předem určena, a tak jsme se v neděli 7. prosince, což byl den před osudným zabíjením, ocitly v Izniku. Prohlédly jsme si tamější muzeum malovaných ornamentálních dlaždic, díky kterým je Iznik slavný. Městečko bylo malebné, ale ze vzduchu na nás dýchala ponurá atmosféra. Při procházce jeho prosluněnými ulicemi jsme narazily na pár vozů, které měly na svých korbách ovce.

Majitel penzionu, ve kterém jsme bydlely, už se také pilně připravoval. Byl to pravověrný muslim, nadšeně nám ukazoval fotodokumentaci své návštěvy Mekky a barvitě o ní vyprávěl. Poslouchaly jsme se zájmem, až do té doby, než se nás zeptal na naše vyznání. Podívaly jsme se na sebe docela překvapeně, protože nás nikdy předtím nenapadlo toto téma rozebírat. Aby se vlk nažral, ale koza zůstala celá, respektive, abychom zodpověděly jeho otázku, ale nevedlo to k dlouhé diskuzi, odpověděla jsem, že jsem katolička, Martina ze Švýcarska řekla, že je protestantka a Britka Ellie se přihlásila k anglikánské církvi. Zamyšleně si nás změřil, a pak nám řekl, že je tedy důležité, abychom spolu kvůli rozdílům našich církví nebojovaly. S cukáním v koutcích úst jsme mu to přislíbily.

Pondělní ráno bylo ještě ponurejší. Ulice jako vymetené, nikde ani noha. Ze všech obchodů, které lemovaly dlouhou ulici, byl otevřený jenom jeden. Jeho majitel, se kterým jsem chvíli mluvila, mi řekl, že tyto barbarské svátky neuznává. Při cestě na autobus jsme slyšely už jenom bezmocné bečení a mečení zvířat, která na to asi měla stejný názor. Z autobusu, který nás potom vezl k našemu dalšímu cíli, Burse, jsme pak ještě viděly nákladní auto s korbou plnou krvavých ovčích kůží. *İyi bayramlar!*⁸

Po návratu z výletu jsem se o Svátku oběti bavila s tureckými přáteli, spolužáky ba i učiteli. Někteří porážení ovce praktikovali, jiní mínili, že je to přežitek, který už nemá v moderní době význam. V souvislosti s touto problematikou připojuji úryvek z knihy Istanbul Orhana Pamuka.

„ Rozporuplný vztah mé rodiny k náboženství se nejzřetelněji projevoval během *kurban bayramu* (Svátku oběti). Jako všechny zámožné muslimské rodiny jsme vždycky koupili

⁸ Zn. Hezké prázdniny!

berana a drželi jsme ho v malé zahradě za domem až do prvního dne svátků, kdy přišel místní řezník a porazil ho. Na rozdíl od ušlechtilých chlapeckých hrdinů mých tureckých dětských komiksů, kteří z lítosti vždycky tajně toužili, aby byl beran ušetřen, jsem si na ovce zrovna nepotrpěl, a proto mi při pohledu na nic netušícího berana skotačícího na našem dvorku nijak nekrvácelo srdce. Byl jsem dokonce rád, že už brzy se toho ošklivého, hloupého, smradlavého zvířete zbavíme; nicméně si vzpomínám, že mě přece jen trochu tížilo svědomí kvůli způsobu, jakým jsme to udělali: když jsme maso rozdali chudým, usedli jsme sami k velké rodinné hostině při níž jsme popíjeli pivo, které nám naše náboženství zapovídalo a pochutnávali jsme si na masu od řezníka, protože čerstvé maso z naší oběti mělo příliš mocný zápach. Smyslem tohoto rituálu je stvrdit náš svazek s Všemohoucím obětováním zvířete *namísto* dítěte a tak nás zbavit viny; z toho logicky vyplývalo, že lidé jako my, kteří jedli dobré maso od řezníka *namísto* zvířete, které obětovali, se cítili ještě provinileji.“⁹

Můj postoj k obětování ovcí je spíše negativní. V dřívějších dobách měl Kurban Bayram nesporně větší význam, bohatí poskytli jídlo chudým a lidé si vzájemně pomáhali. V dnešní době by však třetina ovce mohla být nahrazena něčím humánnějším a bližším současným potřebám. Myslím, že v tomto tkví jedno z negativů islámu- jeho lpění na staletých tradicích, jakkoli jsou moderní dobou překonávány.

⁹ Orhan Pamuk- Istanbul vzpomínky na město, str. 197

¹⁰ Iznický beran, detail podstavce se reliéfem ovcí ze zahrady Hagie Sofie

Možná si kladete otázku, proč jsem tento svátek tak zevrubně na stránkách své diplomové práce rozebírala. Možná se ptáte, proč jsem psala o tom beranovi. Ale on se prostě dotkl mého srdce. Inspirace nejsou jen vizuální, přicházejí ze všech stran a spojují se v nové celky. Ty potom ve své tvorbě přetváříme k obrazu svému. Byla to nálada toho dne, ten pocit, ta ponurost během bujarého veselí, melancholie. To, jak se Izničané dívali na tři cizinky ve městě během tak důležitého svátku. Byl to černý den pro všechny ovce i pro naši náladu.

Inspirování se různorodými věcmi mi přineslo mnoho dobrého. Naučila jsem se něco o historii Turecka, jeho kultuře a zvycích. Mým záměrem tedy bylo alespoň zlomek těchto zajímavých témat přiblížit i čtenářům mé diplomové práce.

Chtěla jsem toho o Turecku ještě tolik říci, ale došlo mi místo. Chtěla jsem napsat o slas-tech a strastech studentů programu Erasmus. Chtěla jsem napsat o Yeditepe University a jejích studentkách, které nosily nalepovací řasy a boty Prada do tiskařské dílny. Chtěla jsem psát o muslimkách, jejichž hlavy v šátcích vypadaly jako lampičky. O tom, jak jsem byla neustále obtěžována Turky, kteří si mysleli, že jsem Ruska. Chtěla jsem psát o nemožnosti někdy se v Istanbulu dorozumět a o problémech, které s tím souvisely. Chtěla jsem psát o dobrých i špatných zážitcích, co se mi přihodily. O tom, že Turci nemluví v autobuse a vadí jim, když mluvíte vy. O tom, jak mě na trhu pronásledoval cizí muž, protože jsem jedla banán, o tom, jak jsme se připlety k politické demonstraci a byly na čtvrt hodiny oslepeny granáty s pepřovým sprejem. O tom, jak složité bylo získat povolení k pobytu a o tom, jak nám třikrát zablokovali sim kartu. Chtěla jsem popsat to, jak jsem milovala cesty trajektem přes Bospor a to, jak jsem nenáviděla cesty autobusem, ve kterém by špendlík nepropadl, ale přesto na každé zastávce přistoupili další cestující. Chtěla jsem psát o lidech, kteří mě inspirovali. O záplavě barev a zboží na Kapalı Çarşı¹¹ a pokřikujících prodavačích na Salı Pazarı¹², o tom, jak mi chtěl jeden majitel obchodu věnovat deset metrů látky za „pouhý“ polibek. Chtěla jsem toho ještě tolik napsat, ale došlo mi místo.

¹¹ Velký bazar v Sultanahmetu

¹² Úterní bazar v Kadıköy na asijské straně

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 TVORBA KOLEKCE

Diverzita mojí kolekce dámských oděvů spočívá, jak už jsem uvedla dříve, především v různorodosti mé inspirace. Má obranně něžný charakter. Některé její součásti se pohybují na hranici nositelnosti, jiné jsou však běžně použitelné. Diplomová práce je snad tou poslední, kde lze ještě uplatnit bláznivé nápady předtím, než se člověk vrhne do víru komerce. Chtěla jsem vyvolat dojem ženy silné i zranitelné, protože tak jsem se v Turecku cítila i já. Měla jsem určité zbraně, ale občas jsem byla odzbrojena. Materiál je nesourodý, na kolekci je použit jak přírodní, tak syntetický. Například kabát z koženky je doplněn límcem z berana s broží vyšívanou hedvábím. Základními barvami kolekce jsou černá, vyjadřující sílu a bojovnost a bílá vyjadřující zranitelnost. A protože nic není jen černobílé, tyto barvy jsou doplněny akcenty modré, korálové a zlaté na výšivkách a tiscích. Spojovacím prvkem celé kolekce je motiv ikony.

3.1 Evaicon

3.1.1 Návrh ikony

K názvu mé vlastní ikony mě inspiroval veraikon.¹³

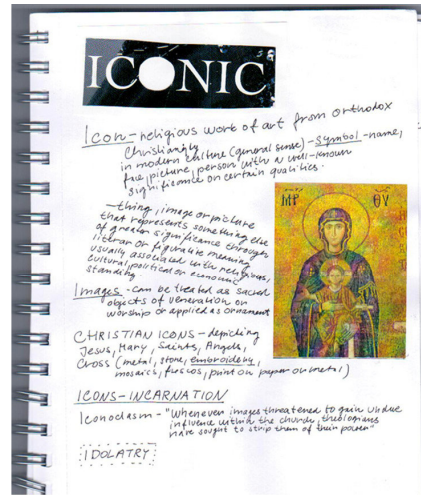
Zamyslela jsem se nad vším, co mě v Turecku v souvislosti s ikonami oslovilo. Jak se zdá, ikony měly a mají ve světě velký význam. Období ikonolatrie a ikonoklasmu se stále střídají a vracejí jako móda, jen je doba trochu pozměňuje. Naše dnešní současnost je tak trochu ikonolatrická. Uctíváme tváře slavných, uctíváme loga značek či značky samotné.

¹³ veraikon - podle pozdější křesťanské tradice pravá podoba Krista obtištěná do plátna. Cestou na Golgotu podala Kristovi žena jménem Veronika šátek na otření potu. Takto obtištěná "pravá podoba" byla ve středověké ikonografii častým motivem. Z lat. vera icon "pravý obraz" (verus "pravý, skutečný" + íkón z řec. eikón "obraz"). Vzhledem k legendistickému charakteru Veroniky se obecně soudí, že jméno Veronica vzniklo metathesí z veraicon. (<http://www.minimax.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=1106>)

Při navrhování mě nejvíce inspiroval fakt, jak je Atatürkem doslova „označkován“ celý Istanbul v kombinaci se zázračnou mocí byzantských ikon. V neposlední řadě také ikony pop-artu, kde se stejná podobizna opakuje v několika barevných provedeních.

Vytvořila jsem tedy obraz, kterým jsem „označkovala“ celou svou kolekci. V nějaké podobě se objevuje na všech oděvech. Evaicon však není prvoplánově čitelný. Nesnažila jsem se uplatňovat narcistické sklony, chtěla jsem, aby to byla moje tvář, ale aby byla zašifrovaná. Nakonec jsem tedy podobu vytvořila stylizováním své fotografie. Můj obličej se tu ztrácí jako mozaiky v Hagii Sofii a chcete-li, můžete v něm vidět pouze ornament.

Abych zjistila, jak bude můj design působit za použití různých technik a formátů, rozhodla jsem se při jeho dalším zpracování uplatnit dvě různé techniky- výšivku a sítotisk.

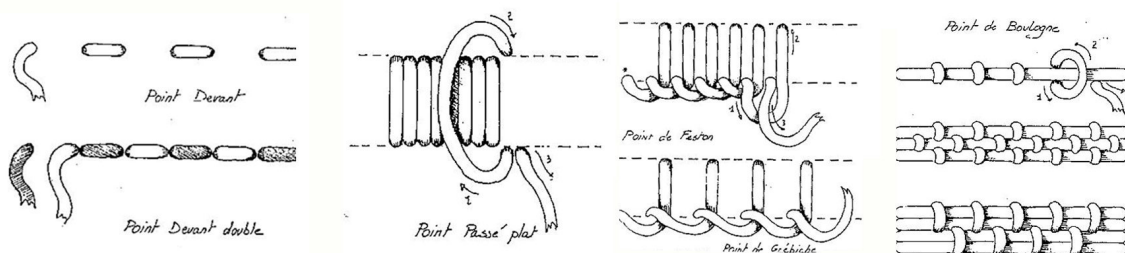

14

¹⁴ Veraikon (<http://www.oremus.com/veilofveronica.jpg>), ukázka mého výzkumu k projektu o ikonách, Andy Warhol- Marilyn Monroe (<http://www.danielyang.com/images/warhol.jpg>), transparenty v ulicích (http://www.greekamericannewsagency.com/gana/images/stories/turkey_ataturk.jpg)

3.1.2 Výšivka

Formát všech výšivek je 6x8cm. Jako podkladový materiál jsem použila černou koženku, bavlněné plátno a atlasovou stuhu. Na vlastní vyšívání potom příze ze 100% hedvábí a syntetickou zlatou přízi. Stejný motiv jsem zpracovala třikrát za použití rozdílných barev a stehů.

Protože jsem byla v oboru výšivky nováčkem, potýkala jsem se během práce s nejrůznějšími technickými problémy. Například jsem si neuměla dopředu představit, jak bude na hotovém výrobku pracovat světlo a stín, to že některé části vystoupí mnohem více do popředí, než jsem plánovala. Postupně však, jak jsem získala trochu více zkušeností už jsem byla schopna tyto problémy předvídat a včas řešit.

15

Další výzvou byl při umístování výšivek na jednotlivé oděvy jejich obdélníkový formát. Protože jsem je tvořila odděleně a s velkým předstihem, neměla jsem dopředu přesně určeno, jakou roli budou v oděvech hrát. Proto jsem byla následně obdélníkovým formátem trochu omezena. Výšivky jsem nakonec použila tak, aby nerušily zaoblené linie mé kolekce. Jednu jsem uplatnila jako brož na límec a druhou jako ornament na šli kalhot.

¹⁵ Hotové výšivky

3.1.3 Sítotisk

Ikony, které byly vytvořeny technikou sítotisku mají formát 25x35cm a jsou přímo součástí některých oděvů. Sítotisky jsou jak ostré a syté, evokující hravost a rozmanitost tureckých ornamentů, tak zastřené, rozmazané a strukturované, připomínající ošoupané zdi a mozaiky.

Jako materiál jsem použila bavlněné plátno, s výjimkou jediného pokusu tisku na černou koženku. Práce na tiscích mě velmi bavila, byla to kreativní zkušenost, při které jsem vyzkoušela mnoho způsobů a technik nanášení barvy. Vyzkoušela jsem jak ostré tisky, tak nanášení několika vrstev barvy přes sebe, abych dosáhla požadovaného výsledku.

Zpracovávání tisků do podoby oděvů mi přineslo nemalé problémy. Proto jsem je ve své kolekci použila méně, než jsem původně zamýšlela. Nedostatkem byl opět obdélníkový formát a také v mnoha případech malý rozměr okrajů přesahujících potištěný materiál. Okolnosti, za kterých jsem tyto sítotisky vytvářela, mi však bohužel daný formát ukládaly.

Nakonec jsem tedy opět dbala na to, aby obdélníkový formát nerušil linii oděvů, tisk na kožence jsem použila u kabátu s kapucou, tisk na minišatech jsem nahoře zastříhla tak, aby jeho linie korespondovala s liniemi stříhového rozčlenění. U tisků na velké tašce přes rameno problém s formátem nebyl.

16

¹⁶ Práce na sítotiscích.

3.2 Střihové řešení kolekce, barevnost a použité materiály

3.2.1 Střihové řešení

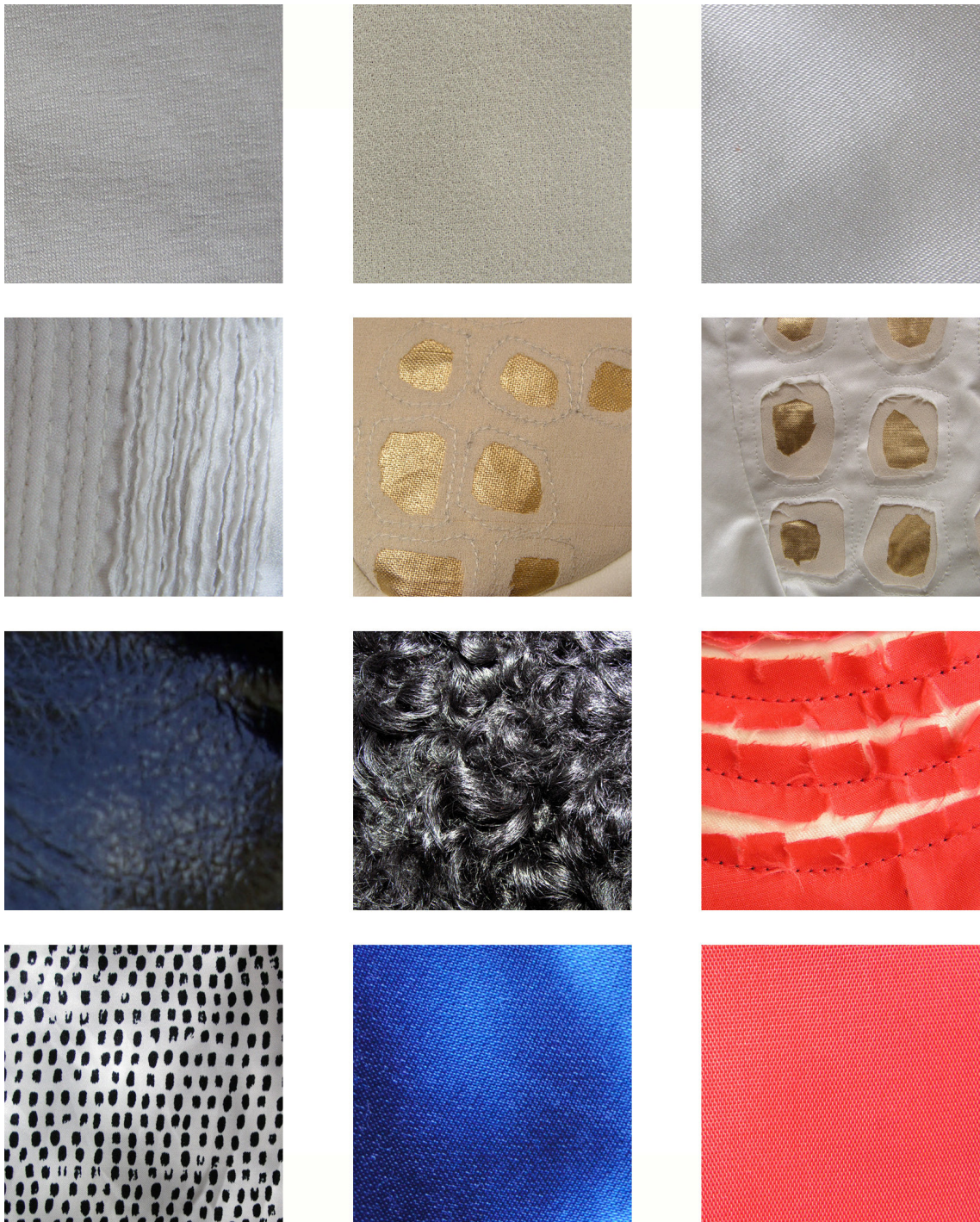
Vycházela jsem především z tvarů kleneb a oblouků, které mě uchvátily v muzeu Ayasofya. Inspirovala mě jejich měkkost, oblost a plynulost. Na čtyřech modelech přecházejí tyto oblé linie ve zvýrazněné boky, které jsou vyztuženy buď kosticemi nebo vycpávkami. V některých oděvech je forma oblouku sevřená a upnutá, v jiných naopak uvolněná.

Při zpracovávání střihů se občas dostavily konstrukční problémy. Ty jsem však víceméně úspěšně vyřešila a dozajista mě tento boj posunul zase o krůček dál. Obloukové tvary jsou velmi náročné na vypracování a je tedy třeba na to při konstruování střihů brát zřetel.

3.2.2 Barevnost a použité materiály

Jak už bylo řečeno, základními barvami jsou černá a bílá. Černá je zastoupena lesklou koženkou a bílá viskózovým úpletem, krepžoržetem a saténem ze směsi bavlny a viskózy. Dalšími barvami jsou korálová (někdy až přecházející do červena), modrá a zlatá, které jsou použity na podšívkách, výšivkách a tiscích. Beraní kožešina je v kolekci použita díky mé inspiraci tureckým svátkem Kurban Bayram.

Při práci s materiálem jsem také vytvořila několik vlastních struktur za pomoci vrstvení a prostřihávání materiálu. Například zlatobílou strukturou jsem chtěla vyjádřit světlo dopadající skrz čtvercové výplně oken na zdi chrámu Hagia Sofia.

17

¹⁷ Použité materiály: bílý viskózový úplet, bílý krepžoržet, bílý satén, struktura vytvořená z bílého úpletu, struktura (plátno se zlatou úpravou, krepžoržet), struktura (plátno, krepžoržet, satén), černá koženka, beraní kožešina, struktura (přírodní hedvábí, satén), podšívka (acetát), podšívka (bavlněný satén), podšívka (acetát)

3.3 Závěr

Tato diplomová práce je přínosná v několika aspektech. Pro mne znamená pocit uspokojení z toho, že jsem se dokázala vypořádat s pojmem diverzita vcelku podle svých představ. Podařilo se mi skloubit studijní pobyt v Turecku s námětem práce, protože jsem ve své inspiraci využila to, co mě celou dobu obklopovalo.

Doufám, že čtenáři tohoto textu se dozvěděli něco zajímavého, že je inspiroval, obohatil nebo přinejmenším alespoň nenudil.

Pro mne celý proces znamenal nejen to, že jsem se naučila mnoho nových věcí, ale dal mi také spoustu dalších nápadů, kterými se budu do budoucna zabývat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Pamuk, O., Istanbul vzpomínky na město, BB/art 2006, ISBN 80-7341-948-3
- [2] Pirický, G., Stručná historie států, Turecko, Nakladatelství Libri, Praha 2006, ISBN 80-7277-323-2
- [3] kol. autorů pod vedením Jiřího Krause, Nový akademický slovník cizích slov A-Ž, Akademia Praha 2005

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [1] <http://en.wikipedia.org/wiki/Icon>
- [2] www.aturk.com
- [3] www.hagiasofia.com
- [4] http://en.wikipedia.org/wiki/Hagia_Sophia
- [5] http://www.turkeycentral.com/articles/featured_article.php?article_id=20

SEZNAM OBRÁZKŮ

Všechny obrázky jsou popsány přímo v poznámkách pod čarou na příslušné stránce. Pokud není uvedeno jinak, pocházejí z mých vlastních zdrojů.

SEZNAM PŘÍLOH

PI INSPIRAČNÍ KRESBY, FOTOGRAFIE REALIZOVANÝCH MODELŮ

MOON STARDUST COLLECTION
Rings in 18kt gold, brown diamonds or pink sapphires

